

Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató

A kötet

1974

1.

Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat
Budapest

Szerkesztő: DR. DÉNES GYORGY

Szerkesztőbizottság: Hazslinszky Tamás, dr Kósa Attila, Mészáros Károly
és Sándor György

Belső használatra!

Kiadja: MTESZ Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat
Felelős kiadó: DR. BÖCKER TIVADAR

Készült 750 példányban
74.2593 MTESZ házinyomda, Budapest

TARTALOM

	Oldal
TÁRSULATI ÉLET	2
Küldöttválasztó gyűlések	2
A BTO (ÉMTÖ) tisztujtása	2
Elnökségi és választmányi ülés - 1974. február 4.	2
Érembizottság ülése - 1974. február 14.	2
Tisztujtó küldötközgyűlés - 1974. február 17.	3
Dr. Dénes György: Főtitkári beszámoló	5
Társulati kitüntetések	11
Fotópályázat eredménye	12
A Társulat megválasztott tisztségviselői	14
Titkári értekezlet - 1974. március 1.	15
Az ÉMTÖ vezetőségi ülése - 1974. március 12.	16
SZAKÜLÉSEINKEN ELHANGZOTT ELŐADÁSOK	17
Kesselyák Péter: Kuba	17
Kordos László: Ujabb gerinces ősmaradvány lelőhelyek Jósvafő környékéről	18
Dr. Hevesi Attila: Forrásmészko-képződés a Bükk-hegység- ben	18
Juhász Hudit - Juvancz Zoltán: Tanulmányuton Nyugat-Euró- pában	19
Dr. Kósa Attila: A zsombolytérképezés technikája	19
Csernavölgyi László: Barlangkutató táborok műszaki-techni- kai feltételei	21
BARLANGI MENTŐSZOLGÁLAT KÖZLEMÉNYEI	22
A Barlangi Mentőszolgálat hirei	22
Biztonságtechnika, Csernavölgyi László: A kötél	23
KUTATÁSI JELENTÉSEK	
Plózer István: A malomtavi Molnár János-barlang...	25
Dr. Mozsáry Péter: A Baradla-Aslóbarlang...	30
A Borókás-tebri-viznyelőbarlang feltárása	32

TÁRSULATI ÉLET

Január hóban küldöttválasztó gyűlések voltak a csoportokban. A csoportokhoz nem tartozókat január 17-ére hívta össze a Társulat elnöke, ahol megválasztották közgyűlési küldötteiket.

A Borsodi Terület Osztály, amely a debreceni és nyíregyházi csoportok megalakulása, valamint az egri tagok csatlakozása folytán ma már Észak-Magyarország területét fogja össze a Társulat tagságát, a küldöttválasztással egyidejűleg tisztujítást is tartott és az osztály elnökévé dr. Juhász Andrást, alelnöké dr. Bársonyos Jenőt, titkárrá Mészáros Károlyt választotta meg.

Február 4-én ülést tartott a Társulat elnöksége, majd választmánya is. Mindkét fórum a küldöttközgyűlés előkészítésével és a Társulat 1974. évi munkatervével foglalkozott. Az elnökség is és a választmány is jóváhagyta az elnök javaslatát, hogy a küldöttközgyűlés 1974. február 17-én üljön össze. Az elnökség és a választmány is elfogadta a főtitkár által előterjesztéett 1974. évi munkatervet, amely megerősítésre a küldöttközgyűlés elé kerül.

Február 14-én ült össze a társulati érmek és oklevelek adományozására javaslatot tevő bizottság és határozattervezetet dolgozott ki a küldöttközgyűlés számára.

D. Gy.

TISZTJUTÓ KÜLDÖTTKÖZGYÜLÉS

1974. február 17-én délelőtt az MTESZ székházában ült össze Társulatunk tisztújító küldöttközgyűlése.

Dr. Láng Sándor elnök megnyitójában üdvözölte a küldöttközgyűlés résztvevőit, kiemelve dr. Turi Istvánt, az MTESZ főtitkárhelyettesét. A Mandátumvizsgáló és Szavazatszámoló Bizottság megválasztása után dr. Dénes György főtitkár emlékezett meg - a hagyományoknak megfelelően - a legutóbbi közgyűlés óta elhunyt tagjainkról. Egy perces néma tiszteletadás után elnökünk a Társulat előző közgyűlésének határozata alapján átnyújtotta a tiszteleti tagságról szóló oklevelet dr. Bogsch László professzornak, Társulatunk hosszú időn át volt elnökének, aki meleg szavakkal köszönte meg a megbecsülést. Elmondotta, csaknem fél évszázada, hogy Kadik Ottokár vezetésével bekapcsolódott a magyar barlangkutatásba, a Társulat alakulása idején. Végigtekintett a magyar barlangkutatás azóta megtett útján és előremutató gondolatokkal méltatta a felszabadulás óta elért nagyszerű eredményeket.

Dr. Dénes György terjesztette elő ezután az Érembizottság javaslatát, amit a küldöttközgyűlés egyhangulag elfogadott (a határozatot Tájékoztatónk alább közli). A fotópályázat eredményének ismertetése után főtitkárunk köszöntötte hagyományos módon Társulatunk jubiláló tagjait.

Dr. Fodor István terjesztette elő a Mandátumvizsgáló Bizottság jelentését, miszerint a 115 küldöttből 91 jelent meg, a küldöttek 79%-a, tehát a küldöttközgyűlés határozatképes. A mandátumvizsgáló bizottság jelentésének egyhangu elfogadása után került sor a főtitkár beszámolójára (amit alább közlünk), majd dr. Szathmáry Sándor, a Számvizsgáló Bizottság elnöke terjesztette elő jelentését.

A beszámolókat élénk vita követte, amelynek során huszonketten szólaltak fel. Az MTESZ nevében dr. Turi Istvánt főtitkárhelyettes köszöntötte a küldöttközgyűlést. Méltatta a Társulat tevékenységét és kiadványait, amelyek kitűnő

lehetőséget teremtenek, hogy a vezetőség rendszeresen tájékoztassa a tagságot az eredményekről és eseményekről. Utalt arra, hogy az új alapszabály és az annak alapján kidolgozandó ügyrend lehetőséget ad arra, hogy a javaslatok és problémák megoldódjanak.

A vita és a főtitkár válasza után a küldöttközgyűlés elfogadta a jelentéseket és megadta a felmentvényt az eddigi tisztségviselőknek.

Jamrik Károly, a Jelölő Bizottság elnöke ismertette ezután a bizottság hosszú és fáradságos előkészítő munkáját, majd előterjesztette a javaslatot az MKBT tisztségviselőire.

Az elnök szünetet rendelt el, a küldöttek leadták szavazólapjaikat és a Szavazatszámoló Bizottság megkezdte működését. Közben a küldöttközgyűlés résztvevői Kesselyák Péter diavetítéssel kísért kubai beszámolóját hallgatták meg.

A szünet után dr. Fodor István, a Szavazatszámoló Bizottság elnöke bejelentette, hogy a küldöttek 87 szavazatot adtak le, ebből 3 érvénytelen volt. Ezt követően ismertette a szavazás eredményeként megválasztott tisztségviselők névsorát.

A küldöttközgyűlést dr. Láng Sándor professzornak, a Társulat újból megválasztott elnökének székfoglaló szavai zárták be, melyekben hangsúlyozta, hogy az új vezetőség a küldöttközgyűlésen elhangzott hozzászólások többségében felvetett gondolatokat és az építő javaslatokat hasznosítani fogja és kérte a jelenlevőket, támogassák a megválasztott vezetőszerkeket munkájukban és arra irányuló törekvésükben, hogy Társulatunk - célkitűzésének megfelelően - eredményesen működő, szerves részévé váljon a magyar tudományos életnek.

S. Gy.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT MUNKÁJA ÉS EREDMÉNYEI

Főtitkári beszámoló az 1974. febr. 17-i küldöttközgyűlésen

Tisztelt Küldöttközgyűlés!

64 évvel ezelőtt, 1910 elején alakult meg a magyar barlangkutatók első szervezete, akkor sarjadzott ki a Magyarhoni Földtani Társulatból Herman Ottó ösztönzésére, Lóczy Lajos javaslata nyomán. Társulatunk mai szervezete pár hete töltötte be 15. évét. Ez a másfél évtized sok szép sikert, de sok gondot és nehézséget is hozott. A kezdeti gyermekbetegségek után eredmények sorakoztak, tartalmas társulati élet, csoportjaink megerősödése, létszámunk gyarapodása, kiadványaink sikere. Azután főhatóság nélkül maradtunk, társulati életünk megbénult, kiadványaink leálltak, a korábbi ezres taglétszám negyedénél is kevesebbre csökkent. De akadt néhány igaz ember, aki nem adta fel a harcot, küzdött a magyar karsztkutatás szervezetének jövőjéért. Engedjék meg, hogy feledhetetlen mesterünkre, vezetőnkre, Papp Ferencre emlékeztessenek, és Kertai Györgyre, aki minden fórumon kiállt Társulatunkért és az MTESZ-be való felvételét kezdeményezte. Szomoru távozása után Dégen Imre és Illés György vették át szerepét és problémáinkat megértő támogatásuknak köszönhetjük, hogy 4 évvel ezelőtt felvételt nyertünk az MTESZ tagegyesületei közé. Ezzel újból megindulhatot Társulatunk élete, vérkeringése.

A most lelépő vezetés az MTESZ-be való felvétel előtt vette át Társulatunk gondjait, így jóformán nulláról indultunk. Azóta létszámunk megháromszorozódott, és most már jóval meghaladja a 600 főt. 28 csoportunk működik és újabbak vannak szerveződőben. Megalakult és lendületesen dolgozik Északmagyarországi Területi Osztályunk és érlelődnek további területi osztályok megalakulásának feltételei. Az MTESZ-be való felvételünkkel megoldódott Társulatunk irodájának elhelyezése, függetlenített adminisztratív dolgozónk státuszának problémája is.

Társulatunk tevékenységének súlypontja egyre hangsúlyozottabban a szakmai munkára helyeződik. Ezt tükrözik egyre szorosabb kapcsolataink is a népgazdaság különböző ágazatait irányító szervekkel és a tudományos intézményekkel.

Elsőként a Magyar Állami Földtani Intézettel kötöttünk megállapodást, ez még csak adatok, dokumentációs anyagok kölcsönös cseréjére és az e téren folytatott együttműködésre terjedt ki. Ez a kapcsolat az elmúlt években természetesen bizonyult, megérték a feltételei megállapodásunk kiszélesítésének. Nagy jelentőségét tulajdonítunk az Országos Vízügyi Hivatal vezetőivel folyamatban lévő együttműködési megállapodást előkészítő tárgyalásainknak. E szakmánk szempontjából döntő fontosságú főhatósággal néhány hónap múlva reméljük aláírhat Társulatunk egy igen kedvező együttműködési megállapodást. Az Országos Természetvédelmi Hivatal maga kezdeményezte a Társulatunkkal kötendő együttműködési megállapodást. Javaslatára Társulatunk tervezet kidolgozásával válaszolt. Az egyeztetés most ugyan várta magára, de bízunk benne, hogy ezzel a barlangkutatók számára oly fontos főhatósággal is mielőbb kedvező együttműködési megállapodást köthetünk. Lépéseket tettünk még más, a mi témáinkhoz kapcsolódó főhatóságokkal történő együttműködési megállapodások kezdeményezésére is, úgy látjuk, hogy ezeknek is sorban megérnek majd a feltételei.

Társulatunk megbecsülésének aranyalapját a jó szakmai munka eredményei biztosítják. Nincs idő és lehetőség arra, hogy immár 28 csoportunk tevékenységéről, eredményeiről itt most számot adjak, erre inkább az idei Barlangnapon fog alkalom adódni, de nyilván az eredményes, jó munka bizonyítéka, hogy pl. Miskolc egészséges vízellátásával kapcsolatos munkálatok során évről-évre egyre komolyabb feladatok megoldása, szakvélemények kimunkálása végett fordulnak ottani csoportjainkhoz az illetékesek. És nyilván pécsi tagtársaink jó munkája eredményezi azt a megbecsülést, ami abban tükröződik, hogy a Magyar Tudományos Akadémia illetékesei készséggel felajánlották együttműködésüket, pécsi székházukat és támogatásukat egy ez év őszi rendezendő nemzetközi konferenciánk számára.

Eredményes munka folyik szakbizottságainkban is. Engedjék meg, hogy itt is csak példákat említsek. A Társulatunk által kezdeményezett esztramosi őslénytani ásatások során paleontológusaink olyan nagyszerű eredményeket produkáltak, amire méltán figyelt fel a világ tudományos közvéleménye. Dokumentációs munkáink közül a kataszteri munkák terén léptünk előre, bekapcsolódtunk az összehangolt nemzetközi terminológiai munkákba, a tiz nyelvű szakszótár szerkesztésébe, a magyar barlang-bibliográfia újabb fejezetei készültek el és láttak napvilágot, számos új barlangtérképet készítettek el csoportjaink, és Térképészeti Szakbizottságunk több helyütt bemutatott barlangtérkép kiállítása nemzetközi szakértők körében is sikert aratott. Ujjászerveződött Biológiai Szakbizottságunk és megkezdte munkáját az Oktatási Bizottság is. Várbarlang Bizottságunk eredményes, lelkes munkája is széles körben szerzett megbecsülést Társulatunknak. Nagy jelentőségű Karszthidrológiai Szakosztályunk megszerveződése. Ezen a területen a legszélesebb Társulatunk népgazdasági kapcsolata. A Szakosztály vezetőségében készséggel vállaltak szerepet a szénbányászat, a kőolajipar, a bauxit- és uránérc bányászat és más népgazdasági területek vezető beosztású hidrológusai. Ennek a szakosztálynak a megerősödése, tevékenységének kibontakozása jelentősen kiszélesíti Társulatunk népgazdasági bázisát és ezzel számottevően hozzájárulhat Társulatunk jövőjének biztosításához. A Társulatunkon belül fellendülő szakmai munkát tükrözik egyre rendszeresebbé váló szaküléseink és bizottsági tanácskozásaink.

Kiadványainknak a 60-as évek második felében történt teljes szünetelésével szemben az elmúlt négy évben Évkönyvünknek két vaskos és igen értékes tanulmányokat tartalmazó kötete jelent meg, Karszt és Barlang c. folyóiratunknak 1969 óta hét füzetét látott napvilágot, és két további füzet a következő hetekben jön ki a nyomdából. Tájékoztatónk 1969-ben 7, 1970-ben 6, 1971-ben 6, 1972-ben 7 számban jelent meg, 1973-ban eddig 3, de további 3 szám anyaga együtt áll. Kiadványaink nemzetközi megbecsülése könyvtárunk és folyóirat gyűjteményünknek gazdagítását is lehetővé teszi, de ez nagy gond is számunkra, mert könyvtárunk elhelyezése megoldatlan.

Ládákba, szekrényekbe zsufolt holt anyag e pillanatban, de feladnunk nem szabad, mert hazánkban egyedülálló, pótolhatatlan gyűjtemény, amelynek anyaga egyetlen más magyarországi könyvtárban sem található meg. Könyvtárunk megfelelő elhelyezésének problémája a legsürgősebben megoldandó feladatok egyike.

Társulatunk és szakembereink nemzetközi megbecsültségét jelentősen növelték nemzetközi rendezvényeink. 1971-ben a Nemzetközi Földrajzi Unió felkérésére rendezett Nemzetközi Karsztmorfogenetikai Szimpóziumon a világ minden tájáról összegyűlt nagytekintélyű szakemberek ismerték meg munkánkat és eredményeinket. A Szimpóziumon elhangzott előadásokat tartalmazó kötet minden országba eljutott és nagy nemzetközi megbecsülést szerzett. 1972-ben a Nemzetközi speleológiai Unió megbízásából Nemzetközi Barlangterápiai Szimpóziumot rendezett Társulatunk, amelynek keretében a szakma élvonalbeli külföldi szakemberei is eljöttek hozzánk, megismerni és tanulmányozni módszereinket és eredményeinket. Kár, hogy ennek a nagy sikerű nemzetközi tanácskozásnak az értékes anyaga eddig még nem jelent meg nyomtatásban.

Társulatunk szakemberei az utóbbi években számos külföldön megrendezett nemzetközi szakmai tanácskozáson, konferencián, szimpóziumon, bizottsági munkaülésen részt vettek és munkájukkal, referátumaikkal megbecsülést, tekintélyt szereztek Társulatunknak is. Ezt tükrözte az a kivételes elismerés is, hogy az 1973-ban a csehszlovákiai Olomouchan megrendezett VI. Nemzetközi Speleológiai Kongresszus alkalmából az Olomouci Egyetem Tudományos Tanácsa 4 magyar szakembert is tiszteleti diplomával és aranyéremmel tüntetett ki. A világkongresszuson népes magyar szakember-delegáció vett részt, és értékes referátumok sorával, valamint a munkabizottságokban végzett eredményes munkával öregbítették Társulatunk és a magyar karszt-tudomány tekintélyét. Ehhez hozzájárult munkánknak és eredményeinknek az a vázlatos bemutatása is, amire a világkongresszus résztvevőinek egy napos, nagyon sikeres aggtelek - jósvafői látogatása adott lehetőséget.

Meg kell emlékezni irodánk munkájáról. Társulatunk taglétszámának és tevékenységének rohamos növekedése egyre növekvő terhet ró irodánkra is. Ilyen helyzetben vette át az adminisztratív tevékenység intézését új munkatársunk, Bárczi Éva tagtársunk, aki nap mint nap számára új feladatokkal találja magát szemben. Nélkülözzük most a megbetegedett Schönviszky Laci bácsi tapasztalatát és segítségét is. Ezért megértést kérünk tagságunktól a munka torlódásából adódó esetleges problémák kapcsán.

Irodánk becsületesen és igyekezettel dolgozik, de egyetlen ember, különösen ha nem rendelkezik nagy rutinnal és tapasztalattal, bizony nehezen birkóznat meg Társulatunk adminisztrációjának szerteágazó és egyre növekvő feladattömegével. Köszönettel tartozunk Bárczi Évának helytállásáért és számos tagtársunknak az iroda munkájához nyújtott segítségéért.

A Társulat vezető szerveinek munkáját itt nem sorolom fel. Választmányunk, elnökségünk rendszeresen megvitatta a soronkövetkező feladatokat, munkájukat a felvázolt eredmények fémjelzik.

Említést kell tennem alapszabályunk módosításáról 1973. november 11-i rendkívüli közgyűlésünk a Borsodi Területi Osztály javaslatára megszavazta a küldöttközgyűlési rendszerre való áttérést. A módosított alapszabály szövegébe be kell dolgozni a rendkívüli közgyűlésen elhangzott javaslatokat is, amelyek a négyévenkénti küldöttközgyűlések közötti időben felmerülő problémákat kívánták megoldani. Csekő Árpád javaslatának megfelelően az évenként sorra kerülő beszámoló közgyűlés megoldja mind a választmány beszámoltatásának, mind a választmány esetleges sérelmes határozataival szembeni fellebbezések elbírálásának kérdését. Ezt a megoldási javaslatot a választmány legutóbbi ülése jóváhagyólag tudomásul vette, ha most a közgyűlés is egyetértőleg tudomásul veszi, akkor ilyen formán rögzíthetjük a módosított alapszabály szövegét.

Az eredmények vázlatos áttekintése után nézzünk előre.

Az 1974. évi munkatervben mai tisztújító küldöttközgyűlésen kívül négy választmányi ülés szerepel. A nyári szünet kivételével rendszeres előadó- és vita-

üléseket, valamint bizottsági munkaüléseket tervezünk, és továbbra is hetenként a Vár-barlangban bemutató szakvezetést, 1974-ben a Barlangnapot, rendszeres évi vándorgyűlésünket, Budapestre tervezzük. Pécssett pedig 1974, szeptember 3-4-én a karszt és klíma kapcsolatáról tervezünk konferenciát rendezni, a Meteorológiai Társulattal együttműködve, és a Magyar Tudományos Akadémia helyi szerveinek támogatásával. A konferenciára néhány külföldi szakember meghívását is szeretnénk lehetővé tenni. Kiadványaink vonalán Évkönyvünk VIII. kötetének szerkesztése és sajtó alá rendezése, valamint Karszt és Barlang c. folyóiratunk 19. és 20. füzetének megjelenése, továbbá 21. és 22. számának nyomdába adása szerepel munkatervünkben. Szakbizottságaink összehívása tevékenységük hatékonyabb irányítását teszi majd lehetővé. Szeretnénk elérni, hogy mindegyik szakosztályunkban és szakbizottságunkban élet és tevékeny munka folyjon 1974-ben. Munkánknak pénzügyi feltételei is biztosítottak.

(A főtitkár ezután ismertette az 1973. évi zárszámadást és az 1974. évi költségvetést.)

Tisztelt Közgyűlés ! Beszámolóm végén nyugodtan megvonhatom működésünk mérlegét. Társulatunk a 60-as évek végén jóformán nulláról indult és most erős, dinamikus, fejlődő, színvonalasan működő, komoly szakmai eredményeket felmutató, anyagilag is stabil Társulatról adhatok számot. Állandóan növekszik a taglétszám, különösen fiatal szakemberekkel. Erősödnek szervezeteink, színvonalasak kiadványaink, erősödnek bel- és külföldi kapcsolataink. Problémáink természetesen vannak, megoldatlan kérdések, vélemény eltérések, de a tendencia egyértelműen felfelé ívelő. A továbblépés már az új vezetés feladata lesz, de most már nem nulláról, hanem stabil alapokról. Így jogos bizalommal nézhetünk a Társulat jövője elé. Ezért köszönettel tartozunk mindazoknak, akik ehhez hozzásegítettek bennünket. Mindenekelőtt az MTESZ-nek és vezetőinek, köztük személy szerint dr. Turi Istvánné elvtársnőnek, a főhatóságoknak, támogatóinknak, de mindennekfölött tagságunk aktíváinak. Kérem a tagságot, kérem aktívainkat, hogy támogassák egységesen, egymással összefogva az új vezetést is, hogy a Társulatunk fejlődése még lendületesebb, még

eredményesebb legyen. Ehhez a jószándéku, építő összefogáshoz kívánok mindnyájuknak erőt, egészséget és jó szerencsét !

Dr. Dénes György

TÁRSULATI KITÜNTETÉSEK

A Társulat Érembizottságának javaslatára az 1974. február 14-i küldöttközgyűlés az 1973. évre a Társulat érdekében hosszú időn át végzett kimagasló társadalmi munkért adományozható Herman Ottó éremmel **Benedek Endre** ny. bányafőmérnököt, a Dorogi Kadice Ottokár Barlangkutató Csoport vezetőjét tüntette ki, aki Társulatunk Választmányának és Fegyelmi Bizottságának egy évtized óta tagja, aki a Stárzsa-hegyi és Sátorkőpusztai-barlangokban végzett feltáró munkájával és a barlangok védelmében is érdemeket szerzett; eredményes munkát végzett a Barlangi Mentőszolgálatban és más barlangkutató csoportok munkáját is mindig készséggel támogatta.

A nyomtatásban publikált jelentős értékű barlangtani tudományos munkásságáért adományozható Kadic Ottokár éremmel a küldöttközgyűlés dr. **Jakucs László** egyetemi professzort, a földrajzi tudományok doktorát, Társulatunk elnökségének tagját tüntette ki, az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent "A karsztok morfofenetikája" című nagyértékű szakmonográfiájáért, amely a magyar szakirodalom legjelentősebb átfogó karszt- és barlangtudományi munkája.

A barlangi feltáró kutatások területén elért kimagasló eredményekért adományozható Vass Imre éremmel a küldött közgyűlés Borbély Sándor ny. hidrológust tüntette ki, aki hosszú időn át a miskolci barlangkutatók vezetője volt. és a felszabadulás utáni évtizedekben számos bükki barlang és zomboly feltárásában, valamint karszthidrográfiai összefüggések nyomjelzéses kimutatásában játszott vezető szerepet; a Bükkben folyó karszthidrológiai kutatómunkának ma is aktív résztvevője.

A kollektív munkért adományozható Herman Ottó emléklappal a küldöttközgyűlés a miskolci Herman Ottó csoportot tüntette ki, amely az 1973. év során a Társulat által vállalt munkákból lelkesen kivette részét, amellet eredményes barlangfeltáró és térképező munkát végzett.

D. Gy.

A FOTÓPÁLYÁZAT EREDMÉNYE

A Társulat által kiírt fotópályázatra beérkezett jelíges fényképanyagot kiértékelő Bíráló Bizottság 1974. február 6-án hozta meg döntését.

A Bizottság a fekete-fehér képek kategóriájában egyhangú döntéssel ítélte a díjakat egy-egy jelíges fényképcsoport készítőjének. A neveket tartalmazó jelíges borítékok felbontása után megállapítást nyert, hogy

I. díjat (700. -Ft)	Borzsák Péter
II. díjat (500. -Ft)	Tihanyi (Renko) Péter
III. díjat (300. -Ft)	Tihanyi (Renko) Péter
dicséretet	dr. Mozsáry Péter kapott.

A színes diafelvételek kategóriájában a Biráló Bizottság díjat nem adott ki, mert a beérkezett anyag nem volt kiemelkedő. A Társulat díatára számára megvásárolni javasolta a Bizottság Borzsák Péter 4 db, Börcsök Péter 4 db és dr. Mozsáry Péter 1 db diaképét.

A dokumentum kategóriába beérkezett egyetlen képet, dr.Kessler Hubertnak a Pálvölgyi-barlang Meseországát ábrázoló régebbi felvételét a zsűri megvásárlásra javasolta.

A Biráló Bizottság elnöke dr. Láng Sándor, szakértője Markó István volt, tagjai dr. Bertalan Károly, Csekő Árpád, dr. Dénes György és Hazslinszky Tamás voltak.

-sg-

Az MKBT-nek az 1974. február 17-i küldöttközgyűlésén
megválasztott tisztségviselői

E L N Ö K S É G

Tiszteleti elnök:	Dr. Bogsch László	Elnökségi tagok:
Elnök:	Dr. Láng Sándor	
Társelnökök:	Dr. Dénes György	Dr. Balázs Dénes
	Jamrik Károly	Dr. Bársonyos Jenő
	Dr. Juhász András	Dr. Bertalan Károly
	Dr. Kessler Hubert	Dr. Fodor István
		Dr. Gábori Miklós
Főtitkár:	Dr. Böcker Tivadar	Dr. Jakucs László
Titkárok:	Hazslinszky Tamás	Dr. Jánossy Dénes
	Dr. Kósa Attila	Révész Lajos
	Sándor György	

V Á L A S Z T M Á N Y

Tagok:	Szakosztályok, szakbizottságok vezetői:	
Borbély Sándor	Barlangklimatológiai és	
Bernhardt Barna	Barlangterápiai Szakb.	Dr. Fodor István
Csekő Árpád		
Gádos Miklós	Biológiai Szakbiz.	Dr. Loksa Imre
dr. Gráf Andrásné		
Hoffmann Ottó	Dokumentációs Szako.	Dr. Bertalan Károly
Jáki Rezső		
Dr. Jaskó Sándor	Karszthidrológiai és	
Kasza Erzsébet	Géológiai Szako.	Dr. Böcker Tivadar
Markó István		
Maucha László	Karszmorfológiai Szakb.	Dr. Leél-Össy Sándor
Pelikán Pál		
Simsa Péter	Oktatási Bizottság	Barátosi József
Sohár István		
Sóki Imre	Őslénytani Szakb.	Dr. Jánossy Dénes
Takács Miklós		
F. Tóth Géza	Ősrégészeti Szakb.	Dr. Gábori Miklós
Tóth József		
Várszegi Sándor	Várbarlang Bizottság	Barátosi Kálmán
Vid Ödön		
Pótagok:	Számvizsgáló Bizottság:	Fegyelmi Bizottság:
Dr. Cser Ferenc	eln: dr. Szathmáry Dándor	Benedek Endre
Frojimovics Gábor	tag: Kelemen László	Hegedűs Ferenc
Hóriszt György	Rosta Márta	Hlavács László
Kérdő Péter		Dr. Kiss Sándor
Magyari Gábor	pótt: Laufer Ferenc	Taródi Péter
	Lendvai Klára	Vajna György

TITKÁRI ÉRTEKEZLET 1974. MÁRCIUS 1-ÉN

A Társulat új vezetősége március 1-én titkári értekezletet tartott, amelyen a Társulat elnöke, társelnökei, főtitkára és titkárai, valamint az Északmagyarországi Területi Osztály titkára vett részt.

Az értekezlet megállapította a titkárok közötti munkafelosztást: Hazslinszky Tamás fogja össze a szakbizottságok munkáját és szervezi a szaküléseket, dr. Kósa Attila ellenőrzi a csoportok munkáját, foglalkozik a kutatási engedély ügyekkel, valamint a Társulat nemzetközi kapcsolataival, Sándor György koordinálja a szerkesztőbizottságok munkáját, foglalkozik a kiadványok terjesztésének kérdéseivel és rendszeresen ellenőrzi a Társulat ügyviteli munkáját.

Kitűzte az értekezlet az áprilisi elnökségi és választmányi ülések időpontját és megállapította azok napirendjét. A kutatási engedélyek ügyének állásáról dr. Kósa Attila készít beszámolót. A módosított alapszabály kinyomtatandó szövegét Sándor György készíti elő, erről dr. Csérei Ferencsel, dr. Dénes Györggyel és Szathmáry Sándorral konzultál. Ugyancsak Sándor György készíti el a kidolgozandó ügyrend tartalmi vázlatát. Felkéri a Számvizsgáló Bizottság tagjai között felosztva negyedévenként vizsgálják felül a Társulat gazdasági ügyeit. Hazslinszky Tamás gondoskodik Müller Pál, Hóriszt György és Simsa Péter bevonásával a Társulatnak az Országos Vizügyi Hivatallal kötendő együttműködési megállapodása tervezetének kidolgozásáról. Bárczi Éva felszólítást küld ki minden olyan tagunknak, akinek két éves tagdíjfizetési elmaradása van; akik ezek közül április közepéig nem rendezik tagdíjukat, azokat a választmány az alapszabály értelmében törli a Társulat tagjai közül. A csoportoknak felkérő levelet kell küldeni, hogy jelentsék be, kit delegálnak a Választmányba. A Bolgár Barlangkutató Szövetség Társulatunk öt tagját meghívta a június hónapban rendezendő nemzetközi találkozójára; körlevelet kapnak csoportjaink, hogy jelentsék be, javasolják-e valamelyik tagjuk kiküldését a bulgáriai találkozóra.

A folyó ügyek intézése kapcsán az értekezlet foglalkozott a társulati kiadványok szerkesztőbizottságai ujjszervezésének előkészítésével, a soron következő előadóülésekkel, megállapította az utalványozási jogkör felosztását, intézkedett az új belépési nyilatkozat űrlap elkészítéséről. Foglalkozott az értekezlet a szeptember hónapban Pécsen megrendezésre kerülő Karszt és Klima Konferencia előkészítésével, új társulati csoportok alakulásával és a folyó ügyekkel kapcsolatos több más kérdéssel

A következő titkári értekezlet időpontját március 27-ére tűzték ki.

D. Gy.

Társulatunk Északmagyarországi Területi Osztálya 1974. márc. 12-i vezetői ülésén megalakította tudományos munkabizottságát, melynek tanácsadójává dr. Juhász András kandidátust, vezetőjévé Mészáros Károly geológusmérnököt választották meg. A munkabizottság feladata, hogy az Osztály és csoportjainak tevékenysége során felmerülő tudományos vagy vizsgálati feladatokat összefogja és a felmerülő szakmai kérdésekre választ adjon. A munkabizottság tagjai a szakmai feladatokat a következőképpen osztották fel egymás között: adatgyűjtés: Hegedüs Ferenc, adatsorok számítógépes feldolgozása: Domoniyik Ferenc, vízhiigiénia: dr. Bársonyos Jenő, barlanggenetika és adatgyűjtés: Kovács András, barlangkataszter: Borbély Sándor, biológia: dr. Váncza András, fotodokumentáció: Vigh Ernő, karszthidrológia: Szlabóczky Pál, mikroszkópos és makroszkópos kőzetvizsgálat: Elek Izabella, őslénytan és felszíni morfológia: Kordos László, víz- és kőzetkémia: Majoros Lászlóné.

A bizottság a következő munkafeladatokat tűzte ki: 1. a Mexikó-völgyi karszthidrológiai vizsgálata, 2. a Kis-fennsík hidrogeológiai vizsgálata, 3. a barlangkataszterrel kapcsolatos kiegészítő munkák elvégzése.

A munkabizottság tevékenysége szorosan kapcsolódik a csoportok kutató-, felmérő-, vizsgáló- és mintavételező tevékenységhez, annak kiegészítését és szakmai színvonalának emelését szolgálja. A bizottság munkájával kapcsolódni kíván a Társulat szakbizottságaihoz és szakmai útmutatást, segítséget vár azoktól.

A soron következő feladatok kitűzése után a munkabizottság úgy határozott, hogy következő teljes ülését a nyári terepmunkák után, szeptemberben tartja.

Mészáros Károly

SZAKÜLÉSEINKEN ELHANGZOTT ELŐADÁSOK

1974. február 11.

Kesselyák Péter:

KUBA

A vetített képes beszámoló elkalauzolta hallgatóit a Kuba nyugati részén fekvő jurakori palás mészkőből kialakult Viñales toronykarszt-vidékre, amely világviszonylatban egyike a legjellegzetesebb ilyen karsztterületeknek. Bemutatta a Havanna és Matanzas között elterülő, mély folyóvölgyekkel szabdalt, táblás miocén mészkőterületet, a Bellamar-barlangot, a Karib-tenger partján fekvő Trinidad városának karsztos környékét, valamint a Pinos-szigeti márványbányászatot és Punta del Este indián barlangrajzait. Az ismertetést élménybeszámoló egészítette ki.

1974. február 25.

Kordos László:

UJABB GERINCES ŐSMARADVÁNY LELŐHELYEK JÓSVAFŐ KÖRNYÉKÉN

Jósvafő környékéről eddig a Baradla-barlangból szórványleletek és a Porlyukból gazdag rissz-würm koru gerinces fauna került elő. Ujabb gyűjtéssel 1971-72. folyamán pleisztocénvégi és holocén lelőhelyeket tárt fel az előadó. A Tücsök-lyukból fenyő-nyir koru (preboreális, kb. i. e. 11.000-9.000 év), az Ocsisnya-tetőről a mogyoró kor elejéről, a Vass Imre-barlang tárójából pedig a mogyoró kor fiatalabb szakaszából (boreális, i. e. 8.000-6.000) származik a fauna. A Csapás-tetői-barlang későbronzkori kulturája mellé az ember erdőirtó tevékenységét tükröző maradványok csatlakoznak, legjelentősebb a Nagyoldali-zsombolyban feltárt 10 m-es rétegsor, amely az embercsont alapján a bronz-, illetve vaskortól napjainkig tart. Az állatfajok százalékos megoszlása igen jól követi a bronz-és vaskorban megindult erdőirtást, amely a XII-XIV. században fokozódott. Mivel a karsztlejtőkön a kiirtott erdő nem kapott újra lábra, a kopárosodás kezdetét és folyamatát a fauna jól tükrözi. A holocén igen jelentős klíma- és flóraváltozásai részletesen kutattak, viszont a mai gerinces mikrofauna kialakulását csak elnagyoltan ismerjük. A részletesebb kép kialakításához jelentősek az ujonnan feltárt Jósvafő környéki lelőhelyek.

1974. március 4.

Dr. Hevesi Attila:

FORRÁSMÉSZKŐKÉPZŐDÉS A BÜKK-HEGYSÉGBEN

A Bükk-hegység forrásmész-kő-képződményeinek vizsgálata értékes adatokat nyújt a kőzet keletkezésével kapcsolatban. Megfigyelhető a keveredési korrózió felszíni szerepe (Csikorgó - Ómassai-völgy) valamint a moszatok és a mohok erős serkentő hatása, amely feltehetően a fotoszintézis napszakos ritmusát követi (Pacsirta-forrás, Verebce-lápa, Nagyszállás-völgy).

A forrásmész-kő-lerakódások megváltoztatják a felsőszakasz jellegű völgyek formakincsét. A hordaléklerakás az alsószakasz jellegű völgy jellemzője, itt azonban nem fizikai, hanem kémiai törvényszerűségek következménye, a mészszen-dioxid egyensúly függvénye. A forrásmész-kő-párnákon a tetarata képződés folyamatai kiválóan tanulmányozhatók (Szalajka, Harica-forrás, Monosbél), bennük pedig a barlangok kialakulásának mindkét módja (kihordás, beboltozódás) megfigyelhető (Sebes-víz, Lillafüred, Eszperantó-forrás, Dobrica-kut). Némelyik lerakódás helyzete, vastagsága és alakja a hegység pleisztocén és óholocén multjával akpcsolatban is értékes adatokat nyújthat (Monosbél, Belpátfalva, Mályinka, Vöröskő-forrás, Imó-forrás), összességükben pedig teljesebbé teszik a hegység földtani felépítéséről kialakult képünket.

1974. március 11.

Juhász Judit - Juvancz Zoltán

TANULMÁNYUTON NYUGAT-EURÓPÁBAN

Előadók 1973. nyarán a Német Szövetségi Köztársaságban barlangkutató táboron vettek részt, utána pedig Olaszország északi részének hegyei között jártak. Élményeikről, tapasztalataikról számoltak be, színes diavetítéssel kísérvé.

1974. március 18.

Dr. Kósa Attila:

FÜGGŐLEGES BARLANGOK TÉRKÉPEZÉSI TECHNIKÁJA

Az előadó az Alsóhegy zombolyainak felmérése során kialakult térképezési módszert, és az azzal kapcsolatos tapasztalatokat ismertette. Érintette a helyszíni felmérés szakmai fogásait, melyek közül legfontosabb a méretezett helyszíni vázlatok készítése. A felmérésnek olyannak kell lennie, hogy arról a zomboly két függőleges és legalább három, de mélységtől függően több vízszintes szelvényt tartalmazó térképe elkészíthető legyen. A hasadék, vagy

az akna nagyobb kiterjedése irányában felvett függőleges fő- és az arra merőleges mellék-metszetek a térkép felrajzolásakor egymás mellé kerülnek. A vízszintes szelvények a fő metszet alatt ábrázolandók, egymásra rajzolva, különböző vonalfajták alkalmazásával. Ha az így kialakuló "alaprajz" két-háromnál több metszetet tartalmaz, úgy a kuszaság feloldására a szelvények a két függőleges metszet közé rajzolva, a megfelelő magasságnál, nagy tengelyük körül beforgatva külön is ábrázolandók.

A térkép szerkesztése során betartandók az ábrázoló geometria vetítési szabályai. A mérési jegyzőkönyv jobbra-balra-előre-hátra értékeit a mérés tengelyére - a függőleges metszősík metszési vonalára - felmérve pontsorokat kapunk, melyeket a barlang falát jól reprezentáló szabadkézi vonallal kell összekötni, a helyszíni vázlatok felhasználásával.

Az előadó bemutatott néhány térképet és vázolta a térképek készítése során felmerülő nehézségeket.

Az előadásban ismertetett elvek szerint készült térképek Társulatunk kiadványaiban szép számmal előfordulnak az alább felsorolt helyeken található cikkekben.

Karszt-és Barlangkutatás: 1968. p. 117; 1971. p. 77.

Karszt-és Barlang: 1963/II. p. 66; 1965/I. p. 17; 1965/II. o. 63;
1968/I-II. p. 17.

Karszt-és Barlangkutatási Tájékoztató: 1963/9. p. 174; 1964/2-3. p. 45; 1965/3-4. p. 52.

valamint: Aggtelek Utikalauz, 1961. p. 238.

1974. március 25.

Csernavölgyi László:

BARLANGKUTATÓ TÁBOROK MŰSZAKI-TECHNIKAI FELTÉTELEI

A barlangkutató táborok az aktiv barlangkutató csoportoknak igen jelentős, rendszerint évenkénti vállalkozásai. Céljuk egy vagy több karsztobjektum feltárása, vagy azokkal kaocsolatos egyéb feladatok elvégzése (térképezés, vízfestés, régészeti, őslénytani feltárás stb.)

Az eredményes kutatótáborok előfeltételeit az előadó a következőkben foglalta össze: a szükséges engedélyek megszerzése, a résztvevők kiválasztása, azok technikai felkészültségének felmérése, az anyagi fedezet előteremtése, műszaki feltételek biztosítása, a munkahelyek kijelölése a helyi adottságok (távolság, vízellátás stb.) figyelembevételével.

A tábor idejére munkacsoportokat célszerű kialakítani, és kijelölni azoknak a vezetőit, akik egyben segítenek a táborvezetőnek a fegyelem biztosításában is.

Az előadó ezután elemezte, hogy a tábor szervezőinek az eredményes munka érdekében jó kapcsolatot kell tartaniuk a kutatócsoport fenntartó szervével, az illetékes állami, tudományos és társadalmi szervekkel. A résztvevők kiválasztása és az anyagi fedezet biztosítása után célszerű, ha a terhek megosztása érdekében más végzi az általános szervezés és más a szakmai szervezés feladatait.

Az általános szervezés körébe sorolta előadó a felszerel és összeállítás, csomagolás, szállítás; az utazás, közlekedés, a kommunikáció; a táborverés és karbantartás; az ételmezés, egészségügyi ellátás, adminisztráció; a tábori rendezvények, szakmai és kulturális programok megszervezését.

A szakmai szervező feladata a munkahelyek és kutatási feladatok kitűzése; a munkacsoportok összeállítása és vezetőinek kijelölése; a speciális szakmai felszerelés összeállítása; a térképezés, fotózás és a munkaterv szerinti egyéb szakmai dokumentáció eszközeinek, műszaki feltételeinek biztosítása.

BARLANGI MENTŐSZOLGÁLAT KÖZLEMÉNYEI

A Barlangi mentőszolgálat hirei

Az 1974. év első hetei sok munkát adtak barlangi mentőszolgálatosainknak.

Január 20-án éjszaka a Pestmegyei Rendőrfőkapitányság riasztotta a Barlangi Mentőszolgálatot, mert bejelentést kapott, hogy egy turista csoport, amely reggel a Legény-barlangba indult, éjfélig sem érkezett haza. A nyolc fiatalnak sikerült kijutnia a barlangból.

Január 24-én a Budapesti Rendőrfőkapitányság kérésére mentőszolgálatosaink egy eltűnt személyt keresve átkutatták a Zsiron-hegy és a Remete-szurdok barlangjait, üregeit és víznyomásait.

Február 17-én éjszaka a Pestmegyei Rendőrfőkapitányság kért riasztást, mert négy turista eltűnt a Solymári-ördöglyukban. Mentőszolgálatosaink átfésülték a barlangot és felszínre hozták az eltűnteket.

Február 22-én éjjel a rendőrség ismét egy eltűnt személy ügyében kért segítséget, de mint utóbb kiderült, az nem barlangban volt.

Március 10-én éjszaka a Solymári-ördöglyuk átfésülésére kérte fel a rendőrség a Barlangi Mentőszolgálatot. A tiz eltévedt turista fiatalnak közben sikerült kijutnia a barlangból.

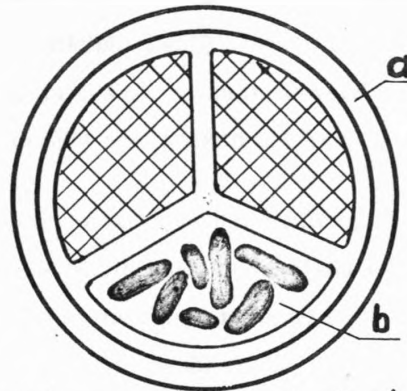
Dr. Dénes György

Biztonságtechnikai ismeretek

A kötél

Ha a technikai ismereteink birtokában teljes biztonsággal akarunk közlekedni a barlangokban, felszerelésünk összeállításakor a legmagasabb követelményt a kötéllal szemben kell támasztanunk. A kötelet biztosításra, mászásra, szükség esetén mentésre használhatjuk.

E célokra csak azok a kötelek felelnek meg, amelyek perlonból vagy más műanyagokból készültek, mégpedig speciális eljárással. A legnagyobb biztonságot az ún. Kernmantel-konstrukciójú műanyagkötelek nyújtják. Felépítésüket az ábra mutatja.

*a kernmantelkonstrukció
a, köpeny b, többszörös mag*

Ez a felépítés annál is inkább fontos, mert barlangi körülmények között a kötél surlódásával mindig számolni kell, és ezen kötelek jóval kopásállóbbak, mint más fonott-sodrott kötelek.

A kötél készítésének sarkalatos pontja, hogy a gyári művelet során az esetlegesen elszakadó elemi szálakat nem szabad összekötni, mert a kötél szilárdságát ez jelentősen csökkenti. A nálunk kapható műanyag kötélnek ez a legnagyobb hibája.

Ez néha észrevehető a köpeny kidudorodásán, néha azonban nem. Fenntartással kell hát megbiznunk ebben a kötélben, főleg dinamikus igénybevételeknél.

További követelményei a kötélnak, hogy jó fogás essék rajta, könnyen kezelhető és csomóítható legyen és még zuhanás esetén is biztosan tartson. A jó kötélnem lehet sem nagyon durva, sem nagyon merev és nem lehet nagyon súlyos.

E sokféle követelmény kielégítésére nem minden gyár tud vállalkozni. A Nemzetközi Alpin Szövetség (UIAA) ezért rangsorolja az egyes kötélfajtákat. A szocialista országokban legjobban bevált kötéltípus a csehszlovák perlon. Kisé nehezen kezelhető ugyan, de ez többnyire csak helytelen használatának következménye. Ezt követi minőségben az NDK-ban és Lengyelországban gyártott kötéln.

Barlangkutatás céljára legalkalmasabb a 11 mm-es kötélméret, hogy a kötéln köpenye ne csusszon el a magon. Ennek hátránya a néhány "kötélgyilkos" felszerelés (szarvacska) használatánál mutatkozik. A köpeny feltorlódhat egyes szakaszokon, s a felszerelés használatát lehetetlenné teszi.

A kötéln hosszúságának megválasztása más szempontok szerint történik, mint hegymászásnál. A kötelet barlangban főleg direkt mászásra használjuk (eresztés, ereszkedés, huzás stb.) és a kötélvégeket összekötő csomó kifejezetten hátrányos lehet. Olyan kötelet kell tehát vásárolnunk, amely lehetőleg hosszú, de még könnyen szállítható legyen a barlang nehezebb szakaszaiban is. Ez a hosszúság -véleményem szerint - 60 m. A kötéln barlangi szállításához ajánlatos vászonzsákokat készíteni. Ezzel elkerüljük azt, hogy a kötéln a felhasználás helyén már csak egy sáros "kötélsaláta" legyen.

Hogyan kezeljük a kötelet? A barlangi használat során a kötéln igen gyorsan sáros, vizes lesz. Az agyagos víz, sár bedifundál a köpenybe és ha így szárítjuk meg a kötelet az merev, kezelhetetlen lesz. Ezen kívül az agyagban található apró, éles frakciók a következő használatok során, a kötélnre egyébként is hátrányos technikai megoldások alkalmazásakor (pl. karabinerfék) a kötéln anyá-

gát elroncsolják, s így élettartama jelentősen csökken. Ezért lehetőleg használat után azonnal mossuk ki a kötelet hideg vagy langyos vízben, kerülve a mosószeres használatát. Hűvös, szellős helyen szárítsuk meg.

A műanyag kötelek alapanyaga (szintetikus polyamid) a magasabb hő nem viseli el. A karbidlámpa lángja végzetes balesethez vezethet, de a nagy súrlódás elvén alapuló eszközök (szarvacska, karabinerfék) is felhevülhetnek annyira, hogy a kötél köpenye, sőt esetleg a magja is megolvadhat.

Normális alkalmazás mellett, a legszakszerűbb kezelés ellenére is fellép még a mászás céljaira gyártott műanyag köteleknél is az idő függvényében teljesítménycsökkenés. A gyárak adatai alapján nem ajánlatos a kötelet négy évnél hosszabb ideig használni, sem direkt alkalmazásra, sem biztosításra.

Ha a fent leírt követelményeket betartjuk, kötelünk a legmostohább barlangi körülmények között is a maximális biztonságot fogja számunkra nyújtani.

Csernavölgyi László

KUTATÁSI JELENTÉSEK

A malomtavi Molnár János-barlang vizalatti járatainak feltárása az 1972-1973. években.

A Budai-hegység Hármashegy csoportjának DK-i végén, a Józsefhegy lábánál a triász-eocén karbonátos kőzettömegből főleg ÉNy-DK-i hegységszerkezeti vonalak mentén változatos hőmérsékletű források törnek fel; a Lukács- és Császár-fürdő forrásai. A hegy közelében általában langyos, míg a Duna felé eső oldalon meleg víz fakad. A Malom-tónál közvetlenül mérhető, a geotermikus mérések alapján pedig sejthető közetrések főleg ÉNy-DK-i, alárendeltebben ÉK-DNy-i irányúak. A források részben eocén "budai" márgából, részben az

erre települt fiatal dunai terasz kavicsból fakadnak.

E változatos hőmérsékletű források végső soron a Budai-hegyek és a távolabbi karsztos területek hideg karsztvizéből táplálkoznak. A különböző hőmérsékletű és töménységű vizek a Pesti-síkság alatt hosszabb-rövidebb utat tesznek meg s a források közelében keverednek. Valószínűleg ez a fő oka az intenzív korróziónak (keveredési korrózió), ami régebben a Ferenc-hegyi-, a Szemlő-hegyi- és, más barlangokban, a geológiai közelmúltban pedig a szóbanforgó Molnár János-barlang képződésében döntő volt.

Kutatástörténet

A mesterségesen visszaduzzasztott Malomtavat valószínűleg Musztafa basa létesítette a török uralom alatt, s e helyen malmot hajtott a patak. Már az 1700-as évektől találunk feljegyzéseket, amelyek szerint a Malom-tó lecsapolása hatással van a környező forrásokra. Ilyen észlelésekről írt 1721-ben Stocker L., 1832-ben Linczbauer F., 1858-ban Molnár János, 1896-ban Böck J., 1927-ben Ferenczy I. és Pálffy M., 1944-ben Vendl Aladár és Papp Ferenc.

Először Molnár János tesz említést a tó fölött nyíló Szent János-barlangról (mai Molnár János-barlang) és tekintélyes víz alatti barlangrendszer létezését feltételezi, melyet a későbbi kutatások is megerősítettek.

A geológusok és hidrológusok 1950-óta céltudatosan előre megtervezett és megszervezett összefüggés-vizsgálatokat végeztek, hogy megismerjék a Malomtónak a budapesti gyógyvizekre ható tényezőit és azok hatásának nagyságrendjét. Ezek ismeretében megoldható a rendelkezésre álló gyógyviz mennyiség legcél-szerűbb hasznosítása.

E cél érdekében az ÉKME barlangkutatói Holly S. és Holly F. vezetésével 1953-ban a barlang egyik felső szifonját (készülék nélkül) átuszták, de egy rövid levegős szakasz után a mennyezet újra víz alá hajlott.

1959. október 1-én Holly István vezetésével az ÉKME barlangkutatói egy "bi-alu" készülékkel a Dexion ág ÉK-i felében próbálták a mélyebb részekre bejutni, de megfelelő gyakorlat és biztosítás nélkül ez nem sikerült.

A barlangot később a Fővárosi Fürdőigazgatóság forrásvédelmi és egészségügyi okokból lezárta. Illegális merülések időnként előfordultak, de eredményes akció nem történt.

A megfelelőbb forrásfoglalás érdekében és a hévizes barlangkeletkezés jobb megismerése végett 1972. április 3-án dr. Kessler Hubert javaslatára - a Fővárosi Fürdőigazgatóság hozzájárulásával - a Ferencvárosi Természetbarát Sportkör DELFIN könnyűbuvár-szakosztály barlangkutató buvárai megkezdték a forrásbarlang viz alatti feltárását.

A kutatás első szakaszában 85 méter összhosszuságban jutottunk előre, majd megkezdtük a barlang viz feletti és viz alatti részeinek térképezését. A térképezési munka mellett, a biztonságosabb merülések érdekében, a barlangban Dexion-Salgó elemekből induló-érkező bázist, a könnyebb közlekedés érdekében pedig vaslétrát szereltünk a falakra.

A mérések közben bukkantunk rá a Dexion-ág DK-i részének folytatására, melynek eddig megismert hosszúsága 32 méter. A térképezés befejezése után az ÉK-DNy-i keresztörés mentén, a vízfolyással szemben, különböző mélységekben több alkalommal hőmérsékletméréseket végeztünk. Megfigyeléseink szerint a tó legmagasabb vizállása esetén a forrás vízhozama csekély és vizének hőmérséklete néhány fokkal melegebb, mint alacsonyabb vízszintnél, nagyobb vízhozam esetében. A 25-26 °C-os melegviz a barlangi járatokban csak a felső, 2-3 méteres vízrétegben áramlik. Az alsó, hidegvizes (18-21 °C-os) rétegek áramlást nem mutatnak ugyan, de feltételezéseink szerint a Boltiv-forrás vize (20-21 °C) összefüggésben van az eddig megismert vizalatti járatok DK-i irányu, mélyebb, hidegvizes részeivel. Ezt a Boltiv-forrás hasadékában vezetékes készülékkel végzett vizsgálatok is megerősítették, magasabb vizállás esetén az ott áramló viz hidegebb mint az Alagut-forrásnál.

A főbb vízjáratokban mangánoxidtól feketék a falak, ami valószínűleg a régi víz-áramlás fő irányait mutatja. Ez a fekete bevonat a barlang maximális vízszintje alatt, főleg a DK-i repedések falán és mennyezetén található. Ennek a koromszerű képződménynek a kiválását a kihülőben levő barlangi vizekben a mangánbaktériumok okozzák, ma még nem teljesen tisztázott módon.

Kutatásunk megkezdésétől kezdve rendszeresen foglalkozunk őslénytani leletek gyűjtésével és feldolgozásával. Megfigyeléseink szerint több felsőeocénből származó kagylót, csigát, szivacsot és kis foraminiferát mosott ki a barlang áramló vize. Legjellegzetesebb kagylóforma a *Pecten* (*Chlamis*) *biarichensis*, amit szintén fekete mangánoxid réteg borít.

További felderítéseink során bejártunk és részben feltérképeztünk 250 méternyi vizalatti járatot. Kutatásunk jelenlegi végpontja 30 méter mélységben van. E helyről több irányba nyílnak folyosók és termek. Munkánkat nagyon megnehezíti a folyosókban és termekben vastagon lerakódott finom iszapszemcsetömeg.

A korrózió vizsgálatára különböző jellegzetes helyeken analitikai mérlegen lemért mészkődarabokat helyeztünk el, amelyeket 1 évi benntartás után kívánunk újra lemérni.

Lehetőséget teremtettünk arra, hogy műszerrel mérjük a CO_2 tartalmat az eddig ismert legnagyobb zárt teremben (Delfin ág). A vizsgálatokat különböző időszakokban, különböző hőmérsékleti értékek mellett végeztük. E vizsgálatunk is megerősítette azt a feltevésünket, hogy a külső hőmérséklet növekedésével vagy csökkenésével egyenes arányban nő ill. csökken a CO_2 tartalom, ami feltehetőleg a vízből szabadul fel.

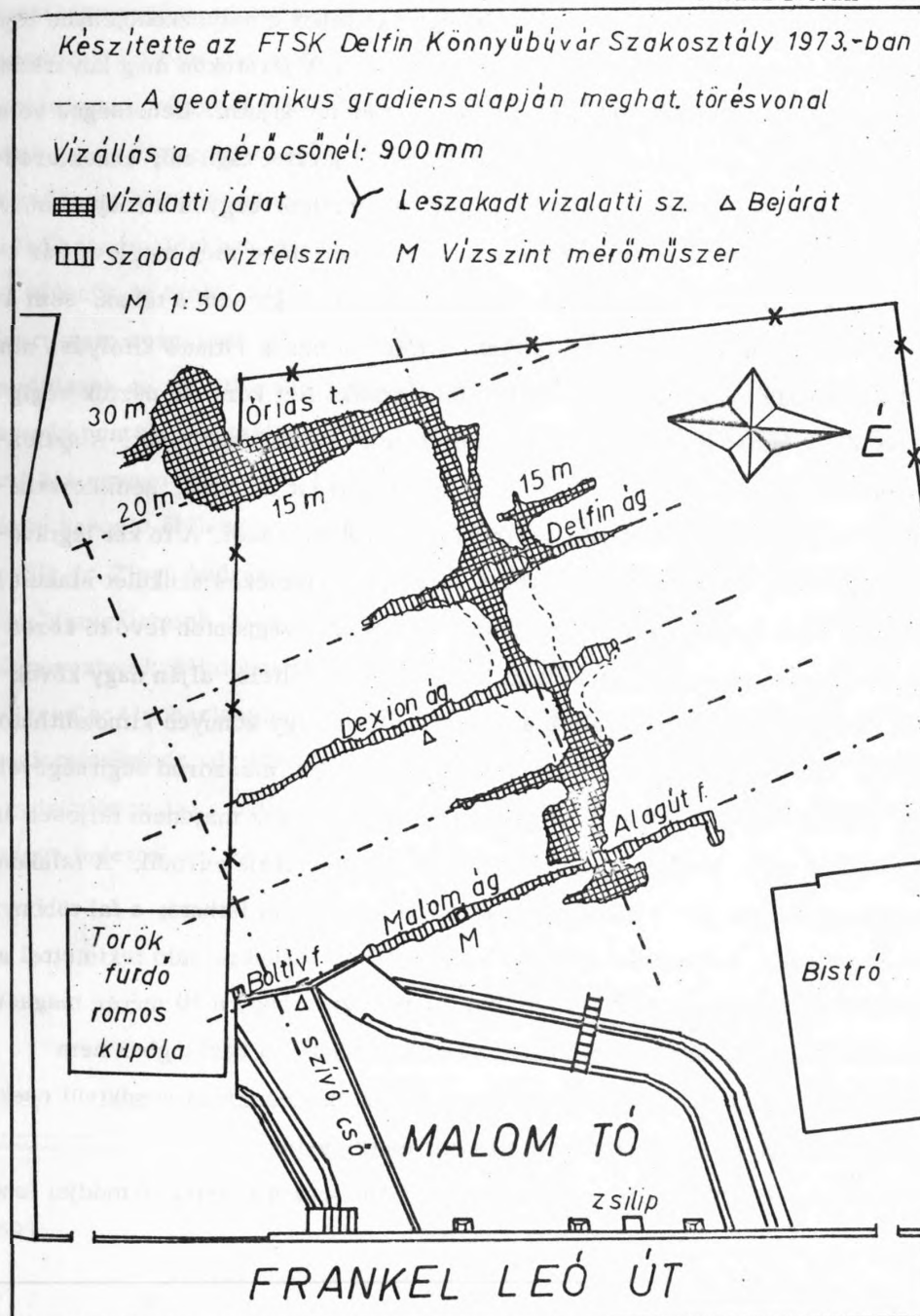
Az elmúlt két év alatt a búvárok 26 alkalommal 38 órát merültek, s 540 munkaórát végeztek.

Ez uton szeretnénk köszönetet mondani dr. Kessler Hubertnek, valamint Szalontay Gergelynek értékes segítségükért, amit kemény és veszélyes munkánkhoz nyújtottak.

A fürdőegészségügyi előírások betartását dr. Izsó Zoltán ellenőrizte, a víz feletti és víz alatti barlangszakaszok térképezését Maróthy László, Plózer István és Söphen László végezték.

A felderítésben résztvevő buvárok Csávosi Lajos, Katonka Imre, Maróthy László, Plózer István és Söphen László voltak.

Plózer István

A BARADLA - ALSÓBARLANG

A Baradla - Alsóbarlang általunk bejárt, addig ismeretlen, részben vizalatti szakaszáról a Tájékoztató egyik előző számában leírást adtunk. E szakasz feldolgozását befejeztük, melynek alapján az előző cikk a következőkkel egészíthető ki:

A jelenlegi végponton levő tóból több, egymás felett elhelyezkedő, enyhe lejtésű, közel vízszintes repedés indul víz alatt. E szűk járatokon még buvárkészülékeinket levéve és magunk előtt tolva sem tudtunk átjutni. Lehetséges volna a repedéseket robbantással egyesíteni és így a járatot tágítani; ennek eredménye azonban, mivel a további szakasz ismeretlen, nagyon bizonytalan. A robbantási törmelék ugyanis egészen elzárhatja a most még meglevő bár igen szűk járatokat. A robbantás ellen szól az is, hogy sem a tóban, sem a szifonban vízmozgást nem észleltünk, a tóból a víznek látható kifolyása nincs, tehát az aktív vizes ág más irányban folytatódik. Ezt keresve usztuk végig több alkalommal is az utolsó szifon bejárattól távolabb eső tavát. A szifonkapu után kavicsos meder, mely a víz folyásirányát mutatná, nem követhető, a mederfeneket mindenütt vastag agyaglerakódás fedi. A tó két legtávolabbi pontján, ahol a járat folytatása várható, törmelékes szűkület alakult ki, melyen átjutni nem sikerült. Az utolsó szifon és a végponton levő tó között széles keresztmetszetű kürtő indul függőlegesen felfelé, alján nagy kövekből álló törmelékkuppal, falain agyagba ágyazott, így könnyen kimozdítható 1-2 m³-es kőtömbökkel. A kürtőbe egy 10 méteres mászórud segítségével kb. félutig sikerült feljutni, ahonnan a további szakasz majdnem teljesen áttekinthető volt. További 12-14 méter után a kürtő teteje záródik. A falakon az agyagbevonat 10-12 cm vastag, a szálkő sehol nem látható; a fal többnyire függőleges, helyenként áthajló, ezért felszerelésünkre való tekintettel a további mászást meg sem kíséreltük. Lehetséges, hogy a 10 méter magasról be nem látható szakaszon a járat folytatódik. Bontást a barlangban nem végeztünk, így tovább jutni nem tudtunk. A patak vízhozama rendkívül csekély, ezért az aktív vizes járatot sem sikerült megfigyelni.

Eddigi ismereteink alapján a sikeres továbbjutásnak a következő módjai lehetnek:

Legcélszerűbbnek tűnik megvárni egy nagyobb barlangi árvizet. A vízhozam-mérések szerint ugyanis áradáskor a tárón percenként több köbméter víz folyik ki, szemben a jelenlegi néhány literrel. Ez esetben a barlangot megfelelő buvárfelszereléssel végigjárva közvetlenül lenne megfigyelhető, hogy honnan folyik a víz az utolsó szifon távába.

Megkísérhető az utolsó szifon eltömődött járatainak bontása, ami a kis vízhozam miatt kevés eredménnyel bíztat.

Lehetséges a végponti kürtő általunk be nem járt részének megmászása, ami esetleg a szifont megkerülő járatba vezet.

Végző megoldásként szóba jöhet az utolsó tóban víz alatt végzett robbantás.

Előző beszámolónkban említést tettünk a víz alatt élő gyűrűsférgekről, melyeket először az utolsó szifonban találtuk meg. Félig az agyagba furódva élnek, fényre nem reagálnak, a víz nyomásváltozásaikor azonban hirtelen összehúzódva eltűnnek az agyagba vájt járataikban. Élőhelyüket megfigyelve, a barlang több hasonló pontján megtaláltuk őket, így a bejáratú táró után mintegy 20 méterre levő kis agyagos tóban is. Eddigi hazai és külföldi barlangi-vizalatti utaink során hasonló élőlényeket nem láttunk, ezért néhány példányt begyűjtve felkerestük dr. Zicsi András tudományos főmunkatársat, hogy szakvéleményt kérjünk tőle. Vizsgálataink alapján e gyűrűsféreg új fajnak bizonyult, s a felfedezőkről nevezte el: *Allolobophora Mozsáryorum* (Zicsi).

A Baradla-Alsóbarlangban végzett munkánk nem vezetett a rendszer teljes megismeréséhez, de lehetővé tette egy eddig ismeretlen állatfaj felfedezését: e gyűrűsféreg-faj a második olyan víz alatt élő szervezet, melyet Magyarországon fedeztek fel és irtak le elsőként.

Dr. Mozsáry Péter

A BORÓKÁS-TEBRI-VIZNYELŐBARLANG FELTÁRÁSA

Lapzárta után kapta a hirt Tájékoztatónk szerkesztősége, hogy a miskolci Herman Ottó csoport a Bükk Nagy-fennsíkján, a Borókás-tebercs csoport időszakos viznyelőként működő legnyugatibb tagjában, ahol már régebben is kísérleteztek bontással a miskolci kutatók, most egy hetes kemény feltáró munka árán bejutott a viznyelő barlagnagrendszerébe. A csoport jelentése szerint a barlangban április 15-ig közel 100 m mélységig jutottak le a kutatók és a feltárt bonyolult járatok, jórészt párhuzamosan futó barlangkürtők, összes hossza megközelíti a fél kilométert. A barlang falai erősen korrodáltak, cseppkőképződmények csak egy-egy inaktív oldalágban fordulnak elő. A csoport most a továbbjutási kísérletek mellett a feltárt barlangszakasz térképezésén és hidrológiai viszonyainak tisztázásán dolgozik.

A kazincbarcikai csoport a husvéti munkaszüneti napokat felhasználva a Bükk Kis-fennsíkján, a Kőlyuk-galya északnyugati pereme közelében emelkedő Ördögkut-tető oldalában lévő 18 m mély, tágas Ördögkut (Büdös-kut, Katowice-zsomboly) alján folytatta feltáró munkáját.

D. Gy.

A Társulat tagnyilvántartásának adatai nagyrészt elavultak, változtak, így új adatfelvétel vált szükségessé. Kérjük ezért tagtársainkat, hogy az alábbi "Adatszolgáltató lap"-ot írógéppel vagy nyomtatott betűkkel kitölteni, és postafordultával a Társulat címére (1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 6-8.) visszaküldeni sziveskedjenek.

Titkárság

ADATSZOLGÁLTATÓ LAP

Név: _____ Leánykori név: _____

Születési hely, év, hó, nap: _____

Anyja neve: _____

Lakáscím: _____ (ir. szám) _____ Tel.: _____

Munkahelye: _____ Tel.: _____

Munkahely címe: _____ (ir. szám) _____

Munkaköre, beosztása: _____

Iskolai végzettsége (-i): _____

Tudományos fokozata: _____

Kitüntetései (megnevezés, kelte): _____

Mely más MTESZ egyesületnek tagja: _____

_____ Ott viselt tisztsége: _____

Mely szakosztály (-ok) vagy szakbizottság (-ok) munkájában kíván résztvenni: Karszthidrológiai és geológiai szako., Biológiai szakb., Dokumentációs szako., Barlangklimatológiai és barlangterápiai szakb. Karsztmorfológiai szakb., Őslénytani szakb., Ősrégészeti szakb., Várbarlang-b. (kérjük aláhúzással jelölni).

Melyik barlangkutató csoport tagja: _____

Milyen nyelven beszél, ír, olvas: _____

Társulati tagságának kelte: _____

_____ aláírás

_____ szem. ig. száma